

אור ההלכות

לקי

הליכות עם ישראל

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה

רח' הרב שלום יצחק הלוי 4 קרית אונו תד 211 מיקוד: 55100

בשיתוף: "אורות יצחק", גרעין תורני קהילתי - מודיעין

גליון חודש כסלו
התשע"ד
גליון מס' 73

מ"ר הר"ג רצון ערוסי שליט"א

מסרים מיעקב אבינו

ברם, למרות זהירותו, לא עלה בידו ולבן רימה אותו. יעקב אבינו ממשיך לעבוד אצל לבן בנאמנות וזאת למרות טכסיסיו ונסיונותיו החוזרים ונשנים לעשוק את יעקב: "והחלף את משפְרְתִי עֲשֶׂרֶת מְנִים" (שם לא, ז). לאחר שהות ארוכה אצל לבן, יעקב אבינו מבקש לשוב אל ארץ הקודש, הוא נועץ בנשותיו, והן מעודדות אותו לעזוב ולברוח מבית אביהן הנוכל, הן גם מגלות לו שאביהן פשע גם כלפיהן: "הלא נְכָרִיתָ נְחֻשָּׁנָנוּ לוּ כִּי מְכָרְנוּ וַיֹּאכַל גַּם אָכֹל אֶת כְּסָפֵנוּ" (שם, טו). יעקב בורח מלבן ויוצא לדרך בשנית, אך הפעם הוא שם פעמיו לארץ כנען, הוא שב מן הגלות לארץ היעד וההבטחה, לארץ הקודש והמקדש.

"וַיַּגְדֵּל לָלֶבֶן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: וַיִּחַץ אֶת אֶחָיו עִמּוֹ וַיִּדְרֹף אַחֲרָיו... וַיִּדְבֹּק אֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד" (שם כב-כג). לבן חורש רעה על יעקב ומחשבת אוון יושקת בקרבו כי יעקב הוא זה שפושע בו. כך היא דרך הרשעים, גזולים חומסים ועושקים ועוד מעזים פניהם לומר: "עשקתנו!". ברם, מזימותיו של לבן משתבשות והוא מוזהר מאת ה' שלא להרע ליעקב. למרות כל זאת, בפגשו את יעקב הוא מתאונן בהתחסדות מרושעת: "מֶה עָשִׂיתָ... וַתִּנְהַג אֶת בְּנֵי פִשְׁבֵּי־חָרֵב: וְלֹא נִטְשָׁתִי לְנֶשֶׁק לְבָנִי וּלְבָנֹתַי..." (שם, כו, כח). לבן בעזותו מטיף מוסר ליעקב באמרו לו מדוע אתה מתנהג כאכזר? כפושע מלחמה? לבן ממשיך ומזכיר: "לָמָּה נִחַבְתָּ לְבָרְחָה... וַאֲשַׁלַּח בְּשִׁמְחָה וּבְשִׂרִים בְּתֶךָ וּבְכִנּוֹר" (שם, כז) – כך היא דרכם של אנשי השקר, אין גבול לכזביהם.

וגדולה מזו, לבן מצהיר שכל רכשו של יעקב אינו אלא שלו הוא: "הֲבֵנֹת בְּנֵי וְהַבְּנִים בְּנֵי וְהַצֹּאֵן צֹאֲנֵי וְכָל אֲשֶׁר אֵתָּה רֹאֶה לִי הוּא" (שם, מג), כל היגיעה ארוכת השנים ורבת המכאובים שעמל יעקב בבנותיו ובהונת הינם כאין וכאפס בעיני לבן. לבסוף, בלית ברירה ולמורת רוחו, לבן מסכים לכרות ברית עם יעקב-ישראל, אך ממשיכי דרכו של לבן בכל דור ודור אינם מרפים מעם ישראל ובקרבת רוחשת ליבת השנאה והרשע היוקדת והמכלה את נפשותיהם, עד יבוא עושה השלום והוא יעשה שלום עלינו ועל כל עמו ישראל וינחמנו בציון ויבנה ברחמיו את ירושלים אמן ואמן.

גם עיתות הישועה והנחמה, ומנהל היקום מסבב את ההתרחשויות בחכמה מופלאה ובצדק נשגב. "וַיִּקַּץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֵן יֵשׁ ה' בְּמִקְוֵם הַזֶּה... אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱ-לֹהִים" (ברא' כח, טז-יז), יעקב יוצא לחרן מתוך ידיעה ברורה שארץ ישראל היא ארץ היעד, זוהי ארץ הקודש שניתנה לנו בתנאי שנחיה בה על-פי ערכי רוח וחברה, ערכי מוסר והומניזם. יעקב יודע שהוא עוד יחזור, גלותו זמנית, נועדה לתכלית, ובחזרתו ממנה חילו ועצמותו יגברו בקרבו.

"וְהָיָה רַחֵל בְּתוּ בָּאָה עִם הַצֹּאֵן" (שם כט, ו), פגישתו של יעקב עם רחל רבת עצמה, יעקב נושק לה ובוכה, כאן נסללת הדרך למילוי שאיפתו הטהורה למצוא אשה אהובה שתסייע לו להגשים את ייעודו. לעומת רחל אמנו יראת ה', אביה, לבן, רמאי שברמאים, "אֲשֶׁר פִּיהֶם דֶּבַר שָׁוָא וַיִּמְיִנּוּ יְמִין שֹׁקֵר" (תלים קמד, ח), "כִּי חֲנָן קוֹלוֹ אֶל תִּאָּמֶן בּוֹ כִּי שָׁבַע תֹּעֲבֹת וְתִלְבָּב" (משלי כו, כה). לבן מציע ליעקב שכר בעבור עבודתו אצלו "הֲכִי אֲחִי אֵתָּה וְעַבְדְּתָנִי חָנָם" (ברא' כט, טו), ויעקב נעתר להצעתו ומבקש לעבוד שבע שנים עמו ותמורתן הוא יתן לו את רחל בתו לאשה.

שבע שנים עברו ביעף, ולבן איש השקר והאוון נותן ליעקב את לאה במקום את רחל אשר עבד בעבורה שבע שנים ושאותה אהב. לבן מציג מוסריות מעושה בתרצו ליעקב המרומה את מעשה האונאה: "לֹא זָעַשָׁה כֵּן בְּמִקְוֵמֵנוּ לְתֵת הַצִּעִירָה לְפָנֵי הַבְּכִירָה" (שם כט, כו). בלית ברירה, ולמרות ההסכם המפורט שעשה עם לבן באמרו לו "אֶעֱבֹדְךָ שִׁבְעַת שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתֶךָ הַקָּטָנָה" (שם, יח), הוא משלים עם הפרת ההסכם, ומתחייב לעבוד עוד שבע שנים בעבור רחל. יעקב הכיר את לבן וידע שעם רמאי ונוכל יש להיות זהיר מאוד מאוד ולהעלות על הדעת כל אפשרות, ולו הרחוקה ביותר, של מרמה ועושק.

התורה מעידה על יעקב אבינו שהיה "אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֱהָלִים" (ברא' כה, כז), ומאידך אנו למדים שיעקב היה גם איש העולם הגדול: "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה" (שם כח, י). ביציאתו, יעקב נחשף לעולם ולמגוון הבריות שבו. במשאו ומתנו עם הבריות יעקב אינו תם-נאיבי, הוא מבין שכדי לשרוד יש להיות מפקח ולהכיר במציאות הכואבת לעתים, וברשע בני האדם. יעקב יוצא לחרן כדי להשיג שני יעדים: לברוח מעשיו ולמצוא אשה. ברם, יעקב אינו מבקש לשרוד ולישא אשה מתוך מחשבת הישרדות צרה, מטרתו נעלות שהרי שאיפותיו נובעות מתוך עבודת ה' באמת ובתמים, ומתוך ראייה לדורות להנחת היסודות לעם ה'.

מחשבתו הטהורה באה לידי ביטוי בחלום שנגלה לו: "וַיַּחְלֵם וְהִנֵּה סֹלֶם מִצֵּב אֲרָצָה וְרֹאשׁוֹ מִגֵּי הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱ-לֹהִים עֹלִים וְיֹרִידִים בּוֹ" (שם, יב), אילו יעקב אבינו היה ככל אדם שנס על נפשו ומבקש אשה, הרהורי לבו בחלומותיו היו קרוב לודאי מבהילים. אולם, יעקב רואה עצמו כאב לאומה, הוא מחפש אשה כדי להניח יסודות לעם ה', עם ייעודי, עם ערכי, עם שנושא חזון, ואדם שכל מהותו רוחנית ומטרתו נעלות אינו יודע פחד או תאוה. ומכיוון שמטרה נעלה עומדת לנגד עיניו הוא מפתח כל העת תובנות כיצד לממשה וכיצד לשרוד ולהתקדם. כלומר, האמונה והחזון מעניקים בטחון לאדם ולאומה והכרחיים לקיומה שהרי "בְּאֵין חֲזוֹן יִפְרַע עַם" (משלי כט, יח), באין אמונה תתפורר אומה. זהו מסר חשוב שיעקב מוסר לנו לדורות: התחברות לאידיאל ולחזון נעלים הכרחית לקיומו של אדם ולקיומה של אומה, ומאפשרת עמידה איתנה מול כוחות הרשע שסובבים אותנו ומאיימים להתרגש עלינו.

יעקב אבינו לא נשאר בארץ כנען נוכח שכינה שנשקפת לו, ולמרות שהוא יודע שה' ייחדו להיות אבי האומה, הוא לא נשאר בכנען מתוך מחשבה שה' כבר יציל אותו מציפורני עשו. יעקב יודע כי ה' אינו עוזר למי שמתעצל מלעזור לעצמו, אלא ה' עוזר לאדם מחושב ושקול, שנוקט יוזמה להשגת מטרתו. זאת ועוד, הברירה של יעקב אינה מלווה בייאוש או בפחד, יעקב מלא באמונה, ומבין שיש גאות ושפל בחיי האדם, ובעיתות השפל חובה לזכור ולהאמין שתבואנה

המרכז העולמי
למשפט התורה

בית מדרש לדיני
ממונות

מכון מש"ה
לחקר משנת
הרמב"ם

מכון תורני
לחקר מנהגי
העדות בישראל

שיעורי תורה
תלמוד תורה
ויכולל אברכים

שבטות עיון
וירחי כלה

מפעלים לטיפוח
אהבת ישראל
וארצו

קרנות מחקר
עדוד וחסד

ארגון אשת חיל

העלון מוקדש
לזכרו של

ר' מרדכי
בן אריה לייב
ע"ה

מישיבה דלמטה לישיבה דלמעלה

מו"ר הרה"ג רצון ערוסי יצ"ו

מצוות התוכחה היא מצווה חשובה, למרות זאת חז"ל הטילו ספק אם יש שיוודע להוכיח. גם מצוות ההספד היא מצווה חשובה, ובוודאי להספיד גדולי ישראל, אבל ספק גדול אם יש מי שיוודע להספיד. וספק עוד יותר גדול אם יש מי שיוודע להספיד גדולי ישראל, כמו מן הגר"ע יוסף זצ"ל, כי אנו קטנים בשכלנו מכדי לעמוד על גודל אישיותם.

אולם פטור בלא כלום אי אפשר. ולכן, אני הקטן אספידו, באופן המצביע על גדלותו של הענק הזה, ועל קטנותי אנכי, הדל באלפי ישראל, כדי להמחיש את קושי ההספד ואת גודל אישיותו של מרן. כשהייתי בגיל 13-14, למדתי בישיבה בפי"ת, והגר"ע יוסף כיהן אז כדיון צעיר בבית דינו של הרב הגאון ראובן כץ זצ"ל, שהיה רבה הראשי של פי"ת. טרם יכולתי להתוודע לאישיותו כדיון, אך יצא שמעו בדרשותיו ובשבתות בבית הכנסת, ולמרות שהייתי ילד-נער, הלכתי כל שבת לשמוע את דרשותיו. דרשות דרושיות והלכתיות, עשירות מאוד, שנאמרו על ידו לשומעיו, באופן מרתק וקולח, וכולם שתו בצמא את דבריו. כך יוצא שכבר אז התוודעתי לפאן הזה של אישיותו, רב צעיר, גאון, דרשן ואיש הלכה, מרבץ תורה והוא כמעין המתגבר.

בהיותי בגיל 19 ביישיבת חברון בירושלים, בגאולה, בראשות הגר"י סרנא זצ"ל. הגר"ע יוסף היה אז דיון בבית הדין הרבני הגדול, והיה מרבץ תורה, במספר מוקדים, בליל שבת בישיבת פורת יוסף, דרשות נפלאות, מושכלות מאוד, וגם אפילו השמיע קולו הערב והרוטט בבקשות, כשכולו אפוף חרדת קודש, והדביק את שומעיו ורומם אותם לאותה דרגה. והיום שבת הוא מסר שיעור הלכתי בבית כנסת, והשתתפתי באותם שיעורים, וכן בימי חול. התפעלתי מאוד מגאונותו ההלכתית, לא רק בכך, אלא כפוסק. כי הוא היה מציג בפני שומעיו בעיות הלכתיות, והיה אומר את הדעות השונות, והיה מכריע לכאן או לכאן עם הנמקה מבוססת, בלי שום פקפוק והיסוס. אולם עוד יותר התפעלתי כיצד "בעלי בתים" משומעיו, התעלו מעלה מעלה משיעוריו, ושינו אורח חייהם, ודקדקו בהלכה קלה כבחמורה, ומי מהם שהיה באים לשיעור חברון ללמוד תורה עם חברותו מן הישיבה. וכל זאת בשל העובדה שלמרות גדולתו האדירה בתורה, הוא ירד אל העם, ודיבר עמם בשפתם, עם עולם המושגים שלהם ובאופן ידידותי.

ככל שלמדתי בישיבה הגדולה חברון, מטבע הדברים שיתר ויותר התוודעתי לגדולי ישראל השונים כמו יתר

חבריי בישיבה. והיינו מתווכחים בינינו לבין עצמנו, מי גדול ממי בין גדולי ישראל. ולא שכך ראוי לנהוג, אבל בחרות היתה בנו, בחרות של תורה. וזכרוננו כיצד היו מי מחבריי, שציינו את הגר"ע יוסף, רק בבקיותו האדירה, ונלחמתי בעוז, לשכנעם שתשובותיו האדירות בש"ת יביע אומר מוכיחות בעליל על גאונותו בתורה ובהוראה. כל תשובה היא מקיפה. ומערכה מול מערכה, ושלב אחרי שלב, עד שהוא מגיע להכרעת ההלכה, באופן מנומק ביותר. ועם מקורות רבים תומכים באותה הכרעה. היום ב"ה כבר רבים מבינים זאת ומכירים בכך, ללא עוררין.

כשהתחלתי את פעילותי הרבנית, ועדיין לא כרב העיר קרית אונו, נחשפתי לאישיותו כרב ראשי לישראל, וכראשון לציון, וכנשיא בית הדין הגדול לערעורים, והתפעלתי ממאבקי למען מינוי רבנים בכל אתר ואתר, ודאגתו לקיומה של הרבנות בישראל, נאמנה וחזקה. ממנו זכיתי לקבל כושר רב עיר, ונבחרתי כרב העיר קרית אונו. ואז, ורק אז הבנתי, כיצד אי אפשר לכהן כרב עיר, בלעדי. הוראותיו בעניין "בני ישראל", ובעניין יהודי אתיופיה ועוד ועוד. אבל גם התמודדותו עם יריבו המנהיגים של העדות בישראל, שכל רב עיר נתקל בתופעה זו והוא נבון, כיצד עליו לנהוג ולהורות. והגר"ע יוסף סלל לו דרך, ועמד עליה בעקביות ובעוז, לפסוק כמון לצורך אחדות ישראל.

ודברים אלו הוא דגל בהם, גם כשהיה רב צעיר ודיין צעיר, אלא שלא היה לנו הכח השכלי לראות כל ההיבטים של אישיותו הענקית והרב גונית. הנה לדוגמה בהיותו דיין צעיר בבית דינו של הרב הגאון ראובן כץ, הגיע אליהם מקרה קשה של עגונה, ילדה קטנה שעלתה מתימן שנישאה לבעל בוגר מאוד, ושכבר היה נשוי. ואימה של הקטינה היתומה השיאה אותה לאותו בעל, כדי להצליח מפני האיאלס. אלא שבעלותה ארצה היא הופנתה לבית ספר יסודי, ומרדה בבעלה, ובעלה סירב לתת לה גט, ודי היה במיאון, אבל היו ספיקות לגר"ר כץ בעניין זה. והגר"ר כץ סירב לכפות גט. ולבסוף הוא ביקש מהגר"ע יוסף, למרות שהיה צעיר לכתוב פס"ד. והגר"ע יוסף, כבר אז, כתב פס"ד מקיף ארוך בן שלושה סימנים נתפרסמו בש"ת יביע אומר, ח"ג, אה"ע, ובו הורה שבאותן נסיבות אפשר לכפות גט על הבעל, והגר"ר כץ קיבל פסקו, וכך ניצלה אותה נערה עגונה מעגונתה.

כלומר, כשהייתי בפי"ת כילד, טרם יכולתי לעמוד כבר אז על אישיותו הענקית כדיון צעיר, והייתי צריך לגדול בשנים ובתורה עד שהתוודעתי גם לפאן הזה של אישיותו.

לימים הראיתי לדעת שיש סכנה גדולה מאוד למשפט התורה בכלל, ולזהות היהודית של מדינת ישראל בפרט,

בגלל שאין מתדיינים בדיני ממונות לפי דין תורה. והתחלתי ביזמה לכנס כנסים עולמיים ולעורר את דעות הרבנים והציבור הרחב בצורך להתדיין בדין תורה, ובצורך לייסד בתי דין לממונות.

פנית לגר"ע יוסף והוא כמנהיג הבין היטב את החשיבות והחיוניות שיש ביזמתי זו, ועודד אותי בכתובים ובעל פה, והיה מופיע בכל כנס וקורא בקול עוז על החובה להתדיין בדין תורה, ועל הצורך בייסוד בתי דין לממונות.

רוצה לומר, לא כל גאון בתורה הוא גם מורה הוראה, ולא כל מורה הוראה הוא גם מנהיג. ואילו מו"ר מרן של כל ישראל, הגר"ע יוסף זצ"ל, היה איש אשכולות, שכל המעלות והמידות הטובות בו. היה גאון אדיר בתורה, יושב בשבת תחכמוני תרתי משמע. שקידתו העצומה בתורה שהיא מחכימת פתי. ובשבתו בכס הדינות ובכס הרבנות, היה מורה הוראה לכל דורש ומבקש, וגם לכלל העם בשאלות ההלכתיות שעמדו ברומו של עולם הרבנות וההוראה, כמו "ביתא ישראל", יהודי אתיופיה ועוד. הוא התמודד עם השאלות הקשות שהובאו לפניו, והורה בעוז בכוחא היתרא בבסיס הלכתי בל ימוט.

אבל, כאמור, הוא גם היה מנהיג. הוא השכיל לראות את גודל הסכנה הרבנית שנושקפת ליהדות המזרח, בעלותה ארצה, כי יהדות המזרח היא ביסודה יהדות תמימה עם יראת ה', אבל עם עלותם ארצה, היא לא היתה ברמה רוחנית גבוהה כבעבר, והיא הוקרנה מן הקידמה ומן התרבות המערבית בארץ, ונשקפה סכנה שיתבטלו במסגרות הכלליות ויזנחו תורתם ודתם ואמונתם.

לצורך זה הוא פתח בפעילות ציבורית, תקשורתית, ופוליטית, כדי לזקוף את קומתה של יהדות המזרח, והוא הצליח לגרום להם להתלכד סביב תורתנו הקדושה, ורבים רבים היווה הם בני תורה, ובנותיהם מתחנכות בחינוך קדוש, ונוסדות מוסדי תורה לקטנים ולגדולים של עדות המזרח, אשרינו שזכינו לכך ואשרי מרן שזכה לחולל תמורה אדירה וחיונית זו.

כל הנ"ל מלבד אישיותו המידותית, כי היה רחום, חנון ואוהב, ולבו דאג ובהם לצרות היחידים ולצרות הכלל. אבל הוא נתבקש לישיבה של מעלה בין גדולי הדורות, ומקומו בישיבה של מטה נפקד, ואנו הקטנים נרגיש אט אט את גודל חסרוננו, כי כאמור, דלים אנו בשכלנו מכדי לעמוד על גודל אישיותו. אולם כוחנו בתפלתנו.

ולכן אנו מתפללים, שגודר פרצות בישראל הוא יגדור בעד הפריצה הזאת ובעד כל פרצות עמו בית ישראל, ויזריח לנו מאורות להאיר לנו את הילה, בו אנו מצויים, במקום המאור הגדול הזה שנבקש לישיבה של מעלה. ובנחמת ציון ננוחם. תנצב"ה.

הרב ד"ר חננאל סרי יצ"ו

אור ה'מורה

שני הענקים ומפעלם המשותף

עם הסתלקותו של הרב עובדיה יוסף זצ"ל נחתמת תקופה סוערת ששינתה בצורה משמעותית את פניה של הפסיקה ההלכתית בישראל. כמה ממאפייניו הבולטים של שינוי זה נזקפים לזכותם של שני פוסקים שעמדו באומץ ועוצמה רבה לשנות את כיוון זרימתם של מי התורה. שני תלמידי חכמים גדולים אלו: הרב יוסף קאפח והרב עובדיה יוסף היו שונים זה מזה בדברים רבים אולם הם גם מאפיינים משותפים רבים בעיקר במה שנוגע לדרך עיצובה של ההלכה בימינו. מול עולם פסיקה שהמגמה המובהקת שלו הייתה מחמירה וחוששת מצד אחד ("לא בקיאין", "המחמיר תע"ב" וכו') והחלטית בצורה חסרת פשרות נגד מסורות קהילות המזרח מצד שני, עמדו איתנים להשיב את הפסיקה להתנהלות מסודרת על פי סוגיות התלמוד כשהם מקפידים להראות מה בין עיקר של ההלכה לבין החומרות החששות והמנהגים למיניהם. עדיפותן של המסורות האשכנזיות בעקבות התפתחות הדפוס בארצותיהם ולידתם של המוסדות הישיבתיים המפוארים באירופה הביאו את שיטות הלמדנות המזרחיות לעמדת נחיתות קשה, למרות שבקהילות האשכנזיות פעמים שהצטברו החומרות וגבוה עד שיצרו להלכה פנים קרות וחומרות סבר שאין הכל יכולים לעמוד בהן.

במי פירות לפסח ועוד רבות. עיקר הדמיון ביניהם נמצא בדרישתם להחזיר לדיון את שיקול הדעת האישי ולצמצם את דרגת מחויבותו לתקדימים מחמירים שקיימים בכתבי האחרונים שחלקם אף לא היו בארץ ישראל. אחת הסוגיות המרשימות שבה צעדו יחדיו שני רבנים גדולים אלו הייתה שאלת מעמדם של בדיקות רמות בקביעת אבהות (עדות ביהוסף, עמ' 460). בניגוד לדעה שהושמעה כאילו יש לבדיקות אלו מעמד מוחלט שאי אפשר להתכחש לו, קבעו בשבתם בבית הדין הגדול לערעורים שללא ראיות מסייעות נוספות אין לקבל את ממצאי בדיקות אלו, שכן מדובר בבדיקה חדשה שעדיין לא נבדקה לאורך זמן וכדרכם של ממצאים מדעיים משמעותיים עשויה להתגלות כעבור זמן כשונה ממה שחשבו תחילה. פסק הלכה זה התפרסם בעיתונות והיו שהתקשו לקבלו, אך מי שמכי את ההתפכחות שעברו בדיקות הדם שנחשבו בתחילה כאמינות בקביעת אבהות יודע שמדובר בעמדה אזהרה ואחרות שרואה למרחוק, במיוחד כשיש לה השלכות חמורות בקביעת ממזרותם של ילדים. נכון להיום גם במשפט האזרחי נשמעים קולות המסרבים לתת לבדיקות אלו מעמד מוחלט מסיבות מגוונות, למרות שעדיין הן נחשבות אמינות מאוד.

בני דורנו למדו במשך הזמן לצרף לכבוד הניתן למדע גם את הזהירות שתמנע מאיתנו להפריז בחשיבותו או לשנות בהבנת ממצאיו.

לזכרה של פנינה בת בשירה ע"ה

"שני המארת הגדלים" (בראשית א טז)

הרב צפניה ערוסי יצ"ו

היה דן עמו על מה שכתב בחיבורו הקודם במקום פלוני. לא צריך לגלות את אופן רבים כי שני המאורות הללו נדרפו על ידי קנאים שוטים אשר גם התלבשו בצוואות "קדושים" וברוח קנאה יתירה. אך שני המאורות ידעו להגיב לא אחת תוך כדי כתיבת חיבוריהם (ולא כאן המקום לפרוטין כי רבים הם), על מנת שיראה חכם ויוסיף לקח וידון כדרכה ואמיתה של תורה, מבלי להיגרר ע"י בעלי מחלוקת ומגמות אפילו, אשר "כל" דבריהם "הלכה למשה מסיני", ובבחינת קבלו דעתו, ודל.

שני המאורות נבחרו לכהן בראשונה כדיינים באופן טבעי וישבו על מדין ובחרו לבחון דרכם בהוראת פסיקת ההלכה, גם מול גדולים וטובים, אחר שביססו כמובן דבריהם ופסקיהם, בבחינת "לא תפירו פנים במשפט פקטן פקטן תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לא-להים הוא".

שני המאורות בחרו בדרך הוראת ההלכה, כי עדיפות ראשונה והעיקרית בפסיקת ההלכה היא דרך התלמוד והפוסקים, אולם דרך הפסיקה ע"פ הקבלה, נתונה בעדיפות שניה כשאינה סותרת לתלמוד ופוסקים. ולא אחת ישנה הטעיה רווחת בציבור הן הספרדי והן התימני, כי אם ישנה הסתייגות מהוראת ההלכה ע"פ הקבלה, שמא שני המאורות לא מאמינים בה, ועפ"י לפומייהו של בעלי מגמות אפלות ובעלי מחלוקות המתלבשים באיצט"ל "דרבנן" ומפיו לפידים יהלכו בהפצת שם רע, כי שני המאורות ללא כל ספק היו בקיאים בידיעת תורת הקבלה ובהערכתה, אלא שחוק וגבול שמו להם להיות מושלים ע"פ קו ההלכה, ולא לערב כלאים בכרם כדברי החתם סופר, ולא לבלבל דעת הבריות וההמון הנמשכים בקורי עכביש לתורת הנסתר עוד טרם מילאו כרסם בבשר ויין - ש"ס ופוסקים.

אשרי עין ראתה כל אלה, או ליתר דיוק מקצת מן המקצת של מידותיהם והנהגותיהם אשר היו למאורות בעיני הדור, הלא למשמע אופן דאבה נפשינו. ונזכה לראות דור ישרים יבורך בדעת ובניה והשכל, ושיתקיים בנו דברי הנביא ישעיה "והיו עיניך רואות את מוריד" ובפרט כי תורתם מאירה לנו עיניים.

אחת "ת"ח" אהיה קיטוב ומחלוקות שנא' עליהם "חבר על הבדים ונאלו" (עיני ברכות סג): לא פחות מפוליטיקאים קטנוניים בעלי אגו ואינטרסים, דבר אשר מעיד כי הם ורק הם וכל ההולך בדרכם ראויים להתלבש בהגדרת רבי חנינא ורבי אלעזר "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם". ומינה תילף שאם ישנו "ת"ח" יהיה אשר יהיה אשר לובש מחלוצות של "קנאת ה'" וכיו"ב וגם שעלה בקודש וחובר חברים, לא רק שאינו בכלל המרבים שלום בעולם אלא הרי הוא בגדר "ת"ח שאין בו דעת שנבילה טובה הימנו (עיני ויק"ר א, טו).

מעניין לציין כי שני המאורות הללו הזכירו זה את זה ברחבי חיבוריהם בכבוד ובשם המפורש, ובהערכה, ואף חלקו בכבוד, ולא כאן המקום למנות כרוכלא כי תקצר היריעה כאן מהכיל. דבר שלוקה בחסר אצל חלק מת"ח בדורינו, אשר או לפי "השקפתם" או בגניבת דעת הבריות ותלמידיהם ומבקשי טובתם הלכו. אולם שני המאורות בחרו להזכיר ולציין כל צורבא מרבנן אשר ניתן ללמוד ממנו, בבחינת מכל מלמדי השכלתי, וכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, להוציא כל המעלים דבר בשם אומרו אשר לרוב מביא חורבן לעולם.

זכו שני המאורות הללו להיות זוכי פרס ישראל בראשית דרכם למן הרגע שהכירו בספרותם הגדולה רבי הערך. אם זה הגרע"י בשו"ת יביע אומר, ואם זה הגר"ק בתרגומו את פירוש המשנה להרמב"ם והמורה.

חיבוריהם הגדולים של שני המאורות מהווים היום לכל בר בי רב דחד יומא כבאר אשר ישקו ממנה כל העדרים בבחינת "המשביר לכל עם הארץ".

לציין, כי כל אימת והגרע"י היה מוציא ספר או חיבור נוסף מחיבוריו, היה מייד שולח או מוסר אישית להגר"ק עם הקדשה והערכה מיוחדת, וכך הגר"ק כל אימת והיה מוציא חיבור נוסף מחיבוריו היה שולח בידי רבי חיים ב"ר יוסף צאלח הזהב - צדוק שיבלחט"א, ותגובתו הראשונית של הגרע"י היתה עם קבלתו בחיבוב עד כדי שהיה מתקשר ישירות להגר"ק על שמחת קבלתו את החיבור ותוך כדי טלפון זה היו משוחחים בדברי תורה והגר"ק היה שואלו: ומה התחדש לכת"ר בספרי ובחיבורי, ומיד בזכרונו המקיף

"לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו".
 "וַיֹּסֶף יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהָם לֹא הֵכִיחוּ"
 "וְיוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ הוּא הַמְשָׁבִיר לְכָל עַם הָאָרֶץ"
 "וַיַּצְבֵּר יוֹסֵף בָּר כָּחוֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד כִּי חָדַל לִסְפֹּר כִּי אֵין מִסְפָּר"

מקצת פסוקים אלו, מזכירים לכל ילד (ואולי גם לבוגרים) מיהו היה יוסף בתקופתו, מה היה מעמדו בעיני העמים, אבל בעיני משפחתו הקרובה אליו היה "קצת" בלשון עדינה מנוכר ומבוקר. הרבה בקורת יש עליו, אולי אפי' בטן מלאה. נכון יאמרו "ירא שמים" הנתלים בגדולים וטובים בעלי השקפה, וכי אתה יודע מי הם ומה מעמדם של השבטים הקדושים שבטי ישורון, ומה אנו שנדון במעלתם של קדושים. אולם מה שבטוח וברור לכל, כי תורתנו הקדושה מחנכת כא"א מאתנו בראש ובראשונה שנכיר את מחדלי האדם והאנושות באשר הוא אדם קרוץ מחומר ובקרבו הקנאה והתנאה והתחנכות. ויודעים דברי חז"ל באבות דייקו חז"ל האדם, להוציא שוטים ועמי הארץ שאינם בכלל אדם ועליהם לא דיבר הכתוב, כך שדבר חז"ל לכל אדם השואף לשלימות ועליו לעבוד על מידותיו ולרסן יצריו בכל מעמד שהוא נמצא ואפי' גדולים בבחינת כל הגדול מחבירו וכו', ומידות אלו הפילו גדולים וטובים בכל דברי הימים שחכמתם קדמה ליראתם.

אחר הקדמה קצרה זו, חושבני מחשבת הדיוט המסתכל נכוחה רואה כי הרבה מן המשותף למאורות דורינו מו"ר הגאון רבי יוסף קאפח והגאון רבי עובדיה יוסף זכר צדיקים לברכה, היה כיוסף הצדיק בשעתו.

שני המאורות עבדו שכם אחד זה לצד זה, בהיותם חב"ד ובהרכב אחד ה"ב"ד האזורי בירושלים, והן בביה"ד הרבני הגדול בירושלים. חלק מפסקי דיניהם התפרסמו וזכו לאורה בפדר"ם על כל חלקיהם, ואף נוספים בחיבוריהם שו"ת יביע אומר על י' חלקיו, ועדות ביהוסף ועוד. העיד הגרע"י בהספדיו ביום הזכרון והשנה על הגר"י קאפח כי לא היו לו שנים טובות כשנים ההם שאף אם היו נחלקים בדעה ובפסק הכל היה מתוך כבוד הדדי וכדרך ת"ח המנעימים זה את זה בהלכה (אגב, רבים מבני דורינו לא זכו לראות כימיה משותפת כזו בין ת"ח, ולמיצער שומעים ורואים לא

ברכות לידידנו היקרים
 ידידי הליכות עם ישראל
 אברהם ב"ר יחיאל לוי הי"ו
 ונו"ב מיקה שתחי'
 בהולדת הנכד
 יהונתן נ"י
 בן אסף לוי ונו"ב אלינור מנב"ת
 תזכו ויתקיים בכס
 "עֲשֵׂרֶת יָמִים - פְּנֵי בָנִים, וְתִפְאֶרֶת
 בָּנִים אֲבוֹתָם"
 המאחלים
 מערכת אור הליכות

ברכות למורנו ורבונו
 הרה"ג רצון ערוסי שליט"א
 לרגל היבחרו בפעם הרביעית
 לכהן כחבר מועצת הרה"ר
 לישראל. שה' יהא בעזרו
 להחזיר עטרה לישנה ולקדש
 שם שמים ושיהיה שם שמים
 מתאהב על ידו.
 המאחלים
 מערכת אור הליכות

קובץ
 "נרו יאיר"
 לזכרו של עורך חמדי נע"ג
 אסופת מאמרים זו גובשה על ידי משפחת חמדי
 לזכר בנם עורך ע"ה אשר הסתלק מאתנו סמוך
 ונראה לימי החנוכה, בשיתוף פעולה עם הישיבה
 הגבוהה "מאור טוביה" בה למד עורך, ועם מכון
 מש"ה שם היה עורך פעיל מילדותו.
 בספר, מאמרים העוסקים בימי החנוכה להפצת
 אור התורה והאמונה. יהי רצון, שהקב"ה יקרע כל
 המסכים בינינו ובינו, ויאיר עינינו באור טוהר
 האמת, ואין אור אלא תורה, שנאמר: "כי נר מצוה ותורה אור". לפרטים
 ולרכישה: משרדי מכון מש"ה 03-5351119 או באתר "נצח ישראל"

ברכות לנישואי החתן החשוב
 דניאל יחיאל יצ"ו
 ב"ר משה ב"ר שלמה בכמור יחיאל יצחק הלוי
 ונו"ב ניצה לבית נהרי הלוי מנב"ת עם הכלה
 נועה שתחי'
 בת הרב חיים ב"ר יוסף שאלתיאל הלוי
 רב מלון דן - ירושלים
 ונו"ב סגלית חמדה מנב"ת
 בת מו"ר הרה"ג רצון ערוסי הלוי ונו"ב הרבנית שרה
 מנב"ת
 ירבו השמחות וירבו הששונות וירבו גילים ורון
 בהקמת בית נאמן בישראל
 המאחלים
 מערכת אור הליכות

שבת עיון
 "הליכות עם ישראל", סניף נתניה ומודיעין
 שמחים להודיע על קיום שבת עיון בבית ההארכה המפואר במדרשת הגולן
 בחיסיפין.
 בשבת פרשת "ווארא"
 כד-כה טבת תשע"ד (27-28/12/13)
 עלות לזוג 820 ₪ אירוח מלא כולל ג'עלה.
 מחיר לילד עד גיל 12 בחדר הורים 230 ש"ח.
 עלות נסיעה באוטובוס הלון וחזור ליחיד 40 ש"ח.
 התכנית כוללת יציאה בבוקר באוטובוסים ממודיעין ומאיזור המרכז (תלוי
 במינימום נרשמים) וטיול ברמת הגולן עד כשעתיים לפני כניסת השבת.
 תכנית פעילות עשירה במשך השבת.
 לפרטים והרשמה: עזרא - 052-6696992

הנרות ח"ו ותהיה סכנה. וזאת הסיבה שאיני יכול להדליק בחדר המדרגות, אחר שיש לנו בבניין ילדים רבים והם מסוכנים מאד. אין לי ברירה אלא להדליק בחלון ביתי, למרות שהוא מעט גבוה מ10 מטר מהקרקע.

ת: 1. אם סבתך טרם הדליקה, אתה יכול להדליק עבורה, למרות שיצאת ידי חובה - כי כל ישראל ערבים זה לזה, ובתנאי שמדובר בחצי שעה מתחילת השקיעה. **2.** ההדלקה בבית הכנסת היא מנהג, ורק אם יש עשרה, ונותנים לערירי להדליק את הנר. על כל פנים, כבר כתבתי בתשובה ו, שגם אם יצאת ידי חובה בביתך, רשאי אתה להדליק בבית סבתך, אם טרם הדליקה. ואם כבר הדליקה, ובביתך כבר הדליקו, אינך צריך להדליק הדלקה נוספת בבית סבתך. **3.** אם הנסיבות שאותן אתה מתאר אמת ויציב, נכון וקיים - הדלק סמוך לחלון, ויש לך אילן גדול להיתלות בו - מאיר צ"ל.

ש: זמן הדלקת נרות לפי רבנו הרמב"ם הוא 35 דקות לערך לפני צאת 3 כוכבים בינוניים (מהסתרות החמה), ובערב שבת מכיוון שאין אנו יכולים להדליק בין השמשות, זמן ההדלקה הוא מהסתרות החמה עד התחלת בין השמשות (2 כוכבים) כלומר 15 דקות (ומ-2 כוכבים עד 3 כוכבים 20 דקות כמו שפסק הרב קאפח זצ"ל, סה"כ 35 דקות שכתבתי לעיל). הבעיה היא שזמן הדלקת נרות של שבת שמפורסם בכל הלוחות הוא כ-20 דקות לפני הסתרות החמה (20 דקות לפני זמן הדלקת נר חנוכה לפי רבנו), ולכן אם אני אדליק בזמן האמיתי אני אראה כמחלל שבת, ואם אני אדליק לפני זמן הדלקת נרות שבת של הלוחות, אני אברך ברכה לבטלה לפי רבנו. מה עליי לעשות? חג חנוכה שמח.

ת: אתה צודק, לכן נהג בצנעה והשתתה עד סמוך להסתרות כדור החמה. ולא תמדי ניתן לעשות זאת, כי לפעמים גם אנשי הבית לא מבינים ענין זה, וה' יסייענו במעשה רצונו.

ודרך אגב, אין לברך איש את רעהו בימי חנוכה "חג שמח", כי אינו חג, ולכשיבנה בית המקדש, לא יקריבו בימי החנוכה קרבן חגיגה. ואפילו בימים טובים, שהקריבו בהם קרבן חגיגה, אבותינו לא בירכו זה את זה ברכת "חג שמח" אלא: תזכה לשנים רבות ומועדים טובים. והמתברר עונה: בחיך ובימיך הטובים. ולפני שנים רבות, בירכתי את הרב שלום עוזרי זצ"ל בברכת "חג שמח" ותמה עלי שבירכתי את החג ולא אותו.

שהאור יתקיים כחצי שעה הן מבחינת כמות השמן, והן מבחינת גורמים אחרים, כמו רוח וכיו"ב. אם תנאים אלה קיימים והדליק וכבה, אין זקוק לה. כי הדלקה עושה מצווה. אבל אם הדליק במקום שאין סיכוי שהלהבה תחזיק מעמד, בגלל רוחות וכיו"ב, או בגלל כמות מאוד מועטה של שמן, לא יצא ידי חובה. ואיני יודע כיצד מאיר נשאל וכיצד השיב. אבל זו דעת הענינה.

ש: במהלך ימי החנוכה קראנו בתורה את אחד מפרשות הנשיאים, ראשון קרא עד קטורת, ושני התחיל פר אחד בן בקר וסיים בפרשה אחרת, זאת ידענו ע"פ הסימנים של הנשיא (החזן התבלבל במברך השני, והראה לו פרשה אחרת), אחד המתפללים הורה למברך שני לחזור על הפסוק האחרון "ולזבח השלמים" של הנשיא של אותו היום, ולא לחזור מפר אחד בן בקר מכיוון שהפסוקים תואמים. האם כך היה צריך לנהוג? ולסמוך על כך שהמברך השלישי גם כך קורא מהתחלת אותו נשיא ועד סופו?

ת: לא היה צורך בכך. ומה שקרא קרא. די בכך שקרא נכון את הפסוק של אותו יום.

ש: מדוע רבנו הרמב"ם לא פסק להדליק נרות בחנוכה בבית הכנסת כמו שפסק בש"ע סי' תרע"א?

ת: כי בית הכנסת אינו בית מגורים אישי או משפחתי אלא בית ה'. והנהוג היה להדליק בבית הכנסת הנהיגו מנהג זה, כדי להשוות בית הכנסת כמקדש מעט, לנרות שהיו במקדש. וזהו חידוש גדול מצד אלו שהנהיגו מנהג זה, הכרוך בחשש של ברכה לבטלה. ולכן פוסקי ההלכה מורים שהמדיק בבית הכנסת יהיה אדם שאין מדליקים עליו בביתו.

ש: אם הותרה טומאה בציבור מדוע חיפשו הכהנים פך שמן טהור ולא סמכו על טומאה בציבור?

ת: כדי להדגיש את המאבק עם המתיוונים. שרק אמונה טהורה ואמיתית בה' ובתורתו, ובייחוד עמנו וייעודו היא המנצחת, והיא השורדת ומשירדה את עמנו, ולא גורמת לו להתבולל בעמים.

ש: 1. האם מותר לי לפי רבנו להדליק נרות חנוכה אצל סבתא שלי במקרה שכבר שמעתי בבית ובבית כנסת? **2.** האם מותר לי להדליק שם במקרה שכבר בירכתי בבית או בבית כנסת? **3.** אם אני גר בבית מעל 10 מטרים, ואיני יכול להדליק בכניסה לבנין משום שהנרות יכבו תוך שניה מהירות, וגם אין לי יכולת לשמור שם על הנרות מפני ילדים קטנים עוברים ושבים שמא יתלקחו

ש: אם אני מתארך בבית חמי (ואין מי שידליק עלי בבית) והם אינם מדליקים בשקיעה כדעת הרמב"ם. א. האם אני בכלל יכול להדליק בשקיעה בנפרד מהם. ב. אם אכן מותר, הם לא יראו זאת בעין יפה, מה עלי לעשות?

ת: א-ב. כן. רק תהיה חכם שלא תגרום מחלוקת. הסבר להם היטב חשיבות ההדלקה בזמן, גם לפי מרן.

ש: אני קצת לומד בישיבה ליטאית בבני ברק למרות שאני תימני, כיצד עלי לנהוג בהדלקת נרות? האם מכיון שאני "גר" בישיבה במהלך השבוע האם עלי להדליק נרות? עלי לציין שבישיבה מדליקים בשעה 19:05.

ת: תמוה הדבר, כי הליטאים להבדיל מהחסידים מדליקים בתחילת שקיעה. ועכ"פ אם מדליקים עליך בביתך, די בכך. ורק אם אתה גר בחדר, לבד, הדלק בזמן. **ש: א.** אם אני דרכי להדליק נרות בביתי ביום הראשון של חנוכה, ואני רואה נרות דלוקים אני חייב לברך "שעשה נסים" ו"שהחיינו" ב. כן, לא אוכל אה"כ לברך בביתי כשאני מדליק? כי אם לא אוכל קשה לי להסביר לבני ביתי למה לא בירכתי 3 ברכות.

ת: לפי רבינו, אתה מברך "שעשה" ו"שהחיינו". וכשתגיע לביתך, ברח על המצווה, ואחד מבני ביתך הגדולים יברך שעשה נסים ושהחיינו.

ש: האם ניתן להקל בשבתות חנוכה בהאזנה עליו לטובה, לומר את ההלל לא קירוי בפעם אחת כל הציבור, וכל זאת מחמת טורח ציבור ופרשיות ארוכות ומפסיד ארוך והציבור חסר סבלנות? אבקש לציין שבימים טובים אנו אומרים את ההלל השלם בקירוי ללא פסק. נוסח התפילה אצלנו בלדי.

ת: יישר כוחכם שאתם אומרים את ההלל בימים טובים בקירוי. לענ"ד, דווקא בשבתות חנוכה יש פנאי כדי לקרוא את ההלל בקירוי. וכדי שלא יהיה טורח ציבור לומר מי שצריך אחד, בסוף, כוללם, כמו שנהגו אבותינו בתמין. ולמכור "המכירות" בלילי שבתות, אבל אם הציבור יתנגד לכל זה, לא לכפות עליו. כי טוב טפח ועומד מתשעה ונופל. ה' יהא עוזכם לעבדו כרצונו.

ש: שמענו את מאיר זצ"ל (בהקלטה) אומר שאם מדליקים נרות חנוכה במקום שודאי יתכבה הנר לאחר כמה דקות, בדיעבד יוצאים יד"ח, כי הדלקה עושה מצוה. האם זוהי דעת כב' כמו כן, אם שמים שמן או מדליקים נרות שודאי לא יספיקו לדלוק חצי שעה האם יוצאים יד"ח הדלקה?

ת: הדלקת נר חנוכה צריכה להיות בתנאים כאלה

לכו אל יוסף, אֲשֶׁר יָאֵמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ

בע"ה ערב שבועות ה'תשל"ה לכבוד הרה"ג שליט"א, הרבה ברכות ומלא ברכת ה'!

על פי' הרמב"ם בפ"ה דברכות מש"כנה-ה, דפירש דהקורא מכאן ואילך (אחר ג' שעות) לא הפסיד - כלומר לא הפסיד הברכות אלא מברך... וקורא קרי

[א]ת שמע ואפי' אחרי שש שעות ביום". כבוד הרב פירש (בהערה 22) "ובהל" ק"ש פ"א הל' יג סתם וכתב הקורא אחר שלש שעות ביום, וכאן בהדיא "וכו'. הנראה לענ"ד בפשטות מהמשך לש' <ו> הרמב"ם בהל' (שם), דבהדיא מפרש גם שם שקורא אפי' כל היום, וז"ל: "... ומברך <...> לפניה ולאחריה כל היום אפי' איחר וקרא אחר שלש שעות".

ברגשות הערצה, אלון שבות יעקב פישר ד.ג. הר חברון

[תשובה]

ב"ה יב סיון תשל"ה

צדקת, אך שים לב שיש כפילו>ת בדברי רבנו, כי אחרי שאמר הקורא אחר שלש שעות נראין המלים "כל היום" "אפילו...אחר שלש שעות" מיותרות. והאמת שבתחילה סבר רבנו כרב האיי גאון שדוקא עד ארבע, ואח"כ חזר ותיקן כלפניו, ובשעה שהעירותי על פיהם"ש היה בידי כ"י שהפרק מסתיים "כקורא בתורה" ולא יותר, וזהו שהטעני, ורק אח"כ בדקתי וראיתי שבכ"י אחרים

כוס תנחומין
לידידנו הדגולים
משפחת מחפוד הלוי יצ"ו

ובראשם
מו"ר הרה"ג שלמה ב"ר יוסף
מחפוד הלוי שליט"א
ראש בד"ץ יורה דעה
ומרא דאתרא שכון ו' ונוה אחיעזר
ב"ב ת"ו

בפטירת אחיכם הבכור
ירא שמים משכים ומעריב
ר' חיים ז"ל
הרחמן יגדור בעד הפרצה
הזאת ולא תוסיפו לדאבה עוד
תנצב"ה

אור ההלכה
הליכות עם ישראל

עמותה להפצת ערכי היהדות הנאמנה
ר' הרב שלום יצחק הלוי 4 קריית אונו ת.ד. 211, 55100
עורך ראשי: יוסף פרחי
עורכי משנה: נתנאל חמד, שמואל חמדי
חברי המערכת: הרב צפניה ערוסי, אבי חמדי, אביעד רצחבי
טל: 03-5340819 מקסי: 03-5343658
דוא"ל: orhalichot@gmail.com
מספר המערכת של העלון בספרייה הלאומית: 2789255
כתובת לתרומות להמשך הפצת העלון: ת.ד. 5042 נתניה

ירחי כלה חורף תשע"ד

אנו שמחים להודיע על קיום ירחי כלה חורף

בהסתתפות:

הרה"ג רצון ערוסי שליט"א
רבה של קריית אונו חבר מועצת הרה"ר לישראל ויו"ר
הליכות עם ישראל

שתתקיים אי"ה מיום רביעי
ועד מוצש"ק

בחנוכה, בתאריך כ"ד - כ"ז כסלו תשע"ד
(27-30.11.13)

במלון "גולדן סאווור אשקלון"

ניתן להירשם גם לשישי שבת בלבד.
מספר המיקומים מוגבל - מהרה להרשם!!!
לפרטים והרשמה בטלפון:
050-6576416, 03-5340819